

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.



HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❖ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❖





STOCKHOLM

Skandinaviens största livförsäkringsbolag.

År 1912.

Nybeviljad livförsäkringssumma öfver 21.6 millioner kronor.
Premieinkomst öfver 7.49 millioner kronor.
Ränte- och hyresinkomst öfver 2.8 millioner kronor.

Livförsäkringssumman vid årets slut öfver 242.8 millioner kronor.
Samtliga tillgångar " " " " 70.2 millioner kronor.
I tillgångarna ingå aktieägarnes garantifondsförbindelser
å 800,000 Kr.

Till försäkringsägarna: kontant vinst Kr. 1,013,276:95
Till aktieägarna: utdelning " 30,000:—

Under senast förlutna 20 kalenderår har bolaget utbetalat
till försäkringsägarna:

vinst Kr. 11,106,039
dödsfallsersättning " 25,330,686
kapitalförsäkr.-belopp och
lifräntor " 9,477,278 **Kr. 45,913,953**

Dugliga kvinnliga agenter antagas. 17

Husqvarna



Central Bobbin
Symaskiner

utmärka sig genom utom-
ordentligt lätt gång, mycket
stor hastighet, korta nålar,
stor hållbarhet mot slitning
och stor spole. Arbeta där-
för alltid till ägarens be-
lätenhet.

En svensk symaskin
bör finnas
i hvarje svenskt
hem.



32

PA. COLLINS
BOMULLSVÄFNADER

STÖRSTA

URVAL

AF



BÄSTA SVENSKA
FABRIKAT

HOS HVARJE VÄLSORTERAD VÄFNADSHANDLARE

22

BANBRYTANDE och i hela världen enastående
äro de små Hålsobrunnar med namn av Radelium-
element, som av Aktiebolaget Radioaktiva Vatten kon-
struerats, tillverkas och uthyras till allmänheten för



Patent 24018
Varum. 10215.

daglig tillverkning i hemmet av starkt
radiumemanationsvatten till genomgå-
ende av fullständiga brunnskurer.
Hyresavgiften är nu så billig, att ele-
menten äro för varje behövande lätt
tillgängliga. Så kosta: typ M å 5000
rad. enheter 10 öre pr dag, typ A å
10000 r. e. 17 öre, typ B å 25000 r.
e. 34 öre, typ F å 35000 r. e. 44 öre,
typ K å 50000 r. e. 54 öre, typ L å
80000 r. e. 67 öre, typ R å 125000 r.
e. 84 öre och typ X å 160000 r. e.
100 öre pr dag. Kostnaden per person
ställer sig ännu lägre om flere perso-
ner tillsammans hyra ett starkt ele-
ment och dela vattnet. En drickskur
bör icke understiga 30 dagar. Kurens
verkningar äro, allt efter vad med
drickningen avses, beroende av ele-
mentets styrka och kurens utsträck-
ning. Så fordrar t. ex. en svårartad
gikt för att kunna påverkas, både ett starkt element
och en lång kurtid. Det individuella gör sig ofta gäl-
lande. Vid 1913 års slut hade ca 8000 personer i
vårt land hyrt våra Radeliumelement och mer än 10000
personer begagnat sig av dem för hävande av ett
flertal sjukdomar, speciellt Gikt och Reumatism,
Neuralgier och Neuriter, ämnesomsättningsjukdomar,
kroniska inflammationer och katarer i slem-
hinnor etc.

Tillskriv oss och begär de närmare upplysningar
som önskas

Aktiebolaget Radioaktiva Vatten,

Brunkebergstorg 11, STOCKHOLM.

Rikstelefon 3813. — Allm. Tel. 16390.

Chefkemist: Docenten vid Kungl. Tekn. Högsko-
lan John Köhler. Kontrollant: Dr. John Rosengren.

25

HERTHA

I. ÅRGÅNG

1 APRIL 1914

HÄFTE VII

Över partierna.

Halva nationen — plus 100,000 och något mer — det är vi kvinnor. Den andra hälften går nu till val i en för hela folket riksviktig fråga, ja, som det tusen gånger i dessa dagar i tal som skrift understrukits, i själva livsfrågan. Från detta avgörande äro vi uteslutna. Så mycket mer befogat att några ord därom sägas från kvinnohåll.

Den våldsamma inre kris, som vårt land för närvarande genomgår, berör oss kvinnor på ett alldeles särskilt sätt. Jämte den politiska spelar vår speciella kvinnoståndpunkt in. Och måste det ej så vara? Männklighetens uppdelande i ett maskulint och ett feminint element kan icke bortresoneras. Så måste i en del fall intressena divergera och råka i konflikt.

Å ena sidan ha vi den djupt i kvinnornas natur rotade längtan efter förverkligandet av bibelordet: "Frid på jorden!" Å den andra den nationella självbevarelsens krav som bjuder: "Rusten eder till tänderna!" Mången tänkande kvinna torde ha att utkämpa en strid mellan sitt etiska samvete och det fosterländska. Genom omständigheternas makt har det senare nu måst bliva det som talar högst.

Försvarsintresset kan också hos kvinnorna sägas stå i full jämnhöjd med männens. Fosterlandskänslan, som är rörelsens innersta rot, är alltså numera icke blott en abstraktion utan en levande verklighet.

Klart ha vi för oss, att det kräves offer, ett bland de största, större än det personliga — våra käraste. Redan nu ha vi visat, att vi icke ryggat tillbaka för att i vår mån offra vad vi kunnat för livsfrågan: vår tid, våra krafter, vårt arbete, våra medel. Ja, hur ha icke till och med de ljumma varit mäktiga självövertinnelsen att låta likgiltighet och en självisk maklighet fara! Hur deltaga icke kvinnorna med liv och lust och sätta sig in i dagens frågor! T. o. m. rörande den så mycket omtalade "sakkunskapen" står en stor mängd kvinnor icke efter flertalet civila lekmän, vilkas kunskap ju närmast är byggd på pappersteorier. Och papper har sannerligen nu icke saknats!

Intresset har ej heller minskats, emedan vi hört till de uteslutnas skara, även om för mången målmedveten kvinna det just nu måste kännas bittert att henne förmenas att lägga sin röst till deras, som ha något att säga vid avgörandet av landets öden.

Den svåraste konflikten ligger dock i de skarpt accentuerade partimotsatserna. I följd av alltför väl kända händelser och förhållanden existerar för närvarande en hårdare tillstramad partipolitisk spänning än någon samtida upplevat. Till och med ett "leve fosterlandet!" har blivit ett tveeggat svärd, varmed det hugges till höger och vänster.

Hur sant har ej en stämman från Finland, inspirerad av den egna dyrköpta olycksmättade erfarenheten, yttrat om vårt nuvarande läge, att Sverige erbjuder skådespelet av "ett folk, söndrat i tvedräkt och låtande blicken för livets högsta värden vilseledas av futtiga partisynpunkter"!

Vi, svenska kvinnor, få icke bidra till dessa söndringar. Härmed är naturligtvis ej menat, att det icke är varje kvinnlig medborgares både plikt och rätt att taga position. Detta är oundvikligt i politiska brytningstider. Gömde man sig än i den mest undanskymda vrå, undginge man ej att känna dragningen åt höger eller vänster. Men vilka våra synpunkter än må vara, få vi icke bidra till befrämjandet av den "tvedräktens" sådd, för vilken den allvarliga rösten från vårt forna systerland varnar. Därtill kommer något annat: de stora gemensamma kvinnointressena. Vi måste hålla fast vid tron på en enande tanke, som sammanför även dem, som politiskt stå på olika plan.

På antydda grunder har Fredrika-Bremer-Förbundet icke såsom sådant gått med på något partitagande. Respekterande varje enskild förbundsmedlems frihet att bestäm-

ma över sin politiska ståndpunkt, vill Förbundet stå över partierna. Det gör detta med desto större rätt, som dess program koncentrerats på sociala och etiska reformsträvanden. De politiska inlägg det gjort ha uteslutande stått i samband med kvinnornas intressen, såsom då Förbundet tog initiativ till den kvinnliga rösträttsrörelsen, och den princip, efter vilken man då handlade, vid den står man orubbligt fast.

Tid efter annan anser sig emellertid Förbundet uppfordrat att genom sitt språk-rör i pressen göra uttalanden i de politiska dagsfrågorna; men när det i den för dagen mest brännande sätter försvaret främst, blir detta icke en partilösen utan är en levande känsla av vad i närvarande stund förpliktelsen mot fäderneslandet kräver.

Så anser Förbundet sig bäst vara troget de traditioner det fått i arv av sina vid-synta stiftare, då det hävdar åsikten, att kvinnorna i tider av allvar, ja av fara, främst böra inrikta arbetet på att söka stärka, icke försvaga bandet, som binder svensk vid svensk.



Klara Lindh.

Den gåtfulla döden synes aldrig så oförklarlig som när den tar bort någon, som står mitt uppe i sitt arbete.

Klara Lindh lejde i arbete. Och hon hörde till dessa välsignade, som skilja ut åt sig någon del av sådant arbete, som det är värt att leva för. Därför tycktes döden, till det yttre, så opåkallad.

I sin ålders fulla kraft var hon ju också, när hon gick bort, 37 år gammal.

Jag vet inte om hennes namn hunnit bli allmänt känt utåt. Inom rösträttsrörelsens vida kretsar visste alla vem hon var. En av de verksamaste och uthålligaste i pionjärbetet ute i landsorten, där mer än någonsin så mycket hänger på personen, som står i spetsen för det hela.

Bosatt i Gävle, var det till att börja med inom Gävle F. K. P. R. som hon var verksam; 1909 blev hon Gävleföreningens ordförande. I L. K. P. R:s centralstyrelse inträdde hon 1907 som suppleant, några år senare blev hon ordinarie centralstyrelsemedlem. Emellertid var det den sociala upplysningsverksamheten, som rösträttsrörelsen upptagit, vilken hon kom att särskilt ägna sig åt. Såväl i Gävle som på andra håll var hon med om att anordna samhällskurser, och när Gävleborgs länsförbund stiftades 1908, till stor del just för att underlätta upplysnings-

verksamheten, föll det mesta av dess arbeten på hennes lott.

I kommittén för ordnandet av de Bergman-Österbergska kurserna var fru Lindh alltifrån början medlem.

En särskild, betydelsefull gren av L. K. P. R:s upplysningsverksamhet var det Klara Lindh förbehållet att ensam organisera och sköta. Det var hon som satte i gång den s. k. Artikelserien, varigenom artiklar i rösträttsfrågan och därmed sammanhängande aktuella ämnen fingo spridning i landsortspressen. Fru Lindh anskaffade artiklarna, tolv för året, på vilka hon fick ett antal landsortstidningar att prenumerera. Sistförflutet år var det 29 tidningar med en sammanlagd upplaga av omkring 262,350 exemplar, som engagerat sig för att införa artikelserien.

Detta är de torra fakta, som tala om att den plats hon lämnat tom efter sig i rösträttsarbetet ej är lätt att fylla. Det förstås av sig självt hur mycken tid, som offrats, hur mycken förmåga, som krävts, för att uträtta allt detta. De, som kände Klara Lindh, veta emellertid också hur svårersättlig hon som person är, vad hon genom sitt lugna, fasta väsen, sitt inres styrka var och betydde för den sak hon gav sitt arbete åt. Hon var en av dem, som i sig själva bära framgången för sitt verk.

Ellen Kleman.



Fredrika Bremer som kritiker.

(Forts. från föreg. häfte.)

Fredrika Bremers nästa skrivelse, daterad Stockholm 10. 6. 41, förråder vilket missmod Malla Silfverstolpes ömtåligt stolta självplågarnatur hade lyckats hämta ur aprilbrevet, vilket hon i dagboken bestått det icke överdrivna betyget: "högst interessant!"

Det goda, varma, det kärleksfulla hjertat, som så mildt tyder andras brister, så varmt uppfattar andras förtjenster, hvarföre skall det se i svart hvad som närmare rör dess eget lif och andras intryck deraf?! Min söta, goda Malla tag dessa ord till svar på ditt lilla, sista, så vänliga bref, för hvilket jag nu, äfvensom för dess föregångare, hjerteligen tackar dig. Det ligger i sakens natur att brefvexling i ämnen, sådana som nu samfällt interessera oss, icke är lätt. Man säger otillräckligt eller ofullkomligt hvad man menar, och man förstår hvarandra ej rätt, och det lilla ord, som i muntligt samtal så lätt skulle svara på inkastet, eller upplysa meningen, skulle i skrift bli en lång historia, som dock åter kunde behöfva förklaring. Jag vill i sådana skrift-förhållanden icke se ut att vilja hafva sista ordet. Och det är min tro, att emellan meniskor, som söka och vilja det rätta, det sanna, kunna, sedan man ömsesidigt uttalat sin mening, vidare förklaringar gerna lemnas — tills vidare. Om man har något när samma riktning, om man söker samma ändamål, så utplånas oftast de små skiljaktigheterna af sig sjelva, och mången närmning, mången ljuf förening sker i det tysta. Ja, det bästa och djupaste gror så i det stilla, tills det på en gång

slår ut i klara ord eller gerningar.

Blott ett, min söta Malla, låt mig här säga till svar på ditt ante-sista bref. Jag har ej glömt de orsaker jag har att tacka för det verkligen stora nöjet, som dina Slägt-minnen skänkt mig, men, goda Malla, du tillät mig denna läsning på ett villkor, det att säga dig "min uppriktiga tanke om hvad jag läste". Och det har jag gjort efter bästa vett och vilja. Om jag skall bedömma arbetet alls, måste jag göra det sådant det nu är, sådant det nu synes för mig, och i dess närvarande skick. Just mina anm. visa att jag ej anser detta annorlunda än du sjelf gjort det, med den skiljnad att jag tror det istånd att fullkomnas lika mycket som jag anser det fullkomning och fullbordan värdt. Jag står som en främmande för dina minnen, ditt lif, ditt hjerta; jag läser dig som publicum och dömmar som ett stycke sådant.

Mitt bedömande, mina tankar lägger jag ned inför dig, öppet och uppriktigt, som du begärt det. Till dig hänskjuter jag att upptaga eller åsidosätta dem, i det samma som jag hyser det hopp att framdeles och under närmare beröring och samtal vinna dig på min sida och ifrån Mallas i vissa ämnen rörande henne. Få nu se hvad framtiden skall säga till denna förhoppning. — — —

Det var långt till det fjerde häftet! Med glädje skall jag välkomna det när det kommer.

På denna punkt skulle saken länge förbli. När de båda vännerna i september

flera dagar förtroligt råkades i Stockholm, tyckes eget nog deras litterära mellanhavande icke ha dryftats. Ty 24. 10. 41 skriver Fredrika Bremer från Årsta:

Det är Göthe, tror jag, som anmärkt huru illa vi vanligen begagna de tillfällen som erbjudes oss till uppbyggelse, kunskap eller nöje genom meniskor vi komma i beröring med. Och sanningen af detta kände jag äfven sen du var bortrest, goda Malla. Det var så mycket jag hade ämnat och velat fråga dig om, i anledning af åtskilligt i Minnena; — men den närvarande stundens intryck och intressen lät minnena träda tillbaka — tills vidare. De återtogo ganska snart sin rätt, och nu då jag försummat tillfället till muntliga upplysningar, får jag blott hoppas att vinna dem under fortsättningen af dina Minnen, som du är god gläder mig med. Utom det myckna enskilda intresse de ha, äga de eit stort allmänt värde genom den sanning hvarmed de framställa lifvet. Man ser i all enkelhet alla dess sorter, här det poetiska, romantiska, der det prosaiska, tungt hvardagliga (t. ex. i Emelie d'Altons öden); här det originella, ovanliga; der det mest vanliga; här Cedern, der Mossan, o. s. v. Dessa minnen förhålla sig till romanen, som krönikan till den pragmatiska historien. Så tycker jag; men måste anmärka att krönikan ofta är vida intressantare än de mest konstrika historier. Och enligt min bästa öfvertygelse måste dina minnen behålla den form och ton de ha; och allt vesentligt tillgörande vid dem är en — utgallring och rensning. Förlåt min söta Malla att jag vidhåller och åter yrkar detta sednare! Jag kan ej annat.

Det hjälpte inte. Malla hade blivit skygg för sin obevekliga kritiker, och fjärde häftet uteblev alltjämt. 11. 2. 42 sökte Fredrika ånyo framlocka det:

När får jag se mer af Malla och hennes ungdomsverld? Hon är rätt efterlängtd af den äldre Mallas tillgifna och tacksamma vän.

Äntligen, fram på våren, ankom den fördröjda sändningen, om vilken Fredrika skriver 8. 5. 42:

N:o 4 af dina Minnen har jag genomläst med samma intresse hvilket jag alltid har för dessa enkla och sanna skildringar. Jag lemnar dem aldrig (d. v. s. att jag icke läser något annat emellan) innan häftet är slut, och saknar alltid att det ej räcker längre. Det är mitt intryck. Men — nog sjunger jag ändå på min gamla visa, och den blir du väl ledsen vid en vacker dag.

Hennes aning besannades. 11 maj klagar Malla i sin dagbok: "Bref från Fredrika Bremer, som ogillar längden och bredden af mina anteckningar. Hon har visst rätt — men ändå måste jag skriva så, och ej utesluta något som ännu lefver i mitt minne — sedan må alltsammans dö med mig! — Nedslagen, misströstande, och ledsen!"

Under den försommarvecka, som Malla kort efter tillbragte på Årsta, talades åtskilligt om minnena, fast kanske inte just om deras litterära skapnad, vilken Malla aldrig rätt frågade efter. Om ett av dessa samtal antecknar hon: "Börjat med tårar — slutat med löje. Lärorikt att tala med en varelse som så förstår och upfattar, och undervisar genom sitt tal och sitt exempel."

I januari 1843 avsändes till Årsta ett par nya memoarhäften, och Fredrika yttrar sig om dem, medan ännu läsningen pågår (3. 2.):

Jag ville gerna, goda Malla, att du

sjelf vore verkl. tillfreds med min läsning af dina Minnen för min Mor och syster. Jag skall se mig före i dem, om det kommer något, som jag kan tro att du önskar att de ej skulle se, och då behålla detta för mig. Men hittills se vi blott i Malla en väl uppfostrad ung flicka, med en större portion än vanligt af det sinne för rätt och godt, för pligt och sedlighet som är vårt samhälls och bättre sällskapslivs ofentliga anda, och som så lätt upptages i unga väldanade qvinnosjälar och utvecklar dem. Mallas svagheter äro alla unga flickors; vare sig att natur eller deras lefnadsställning som qvinnor ger dem dessa, säkert är att de äro allmän tillhörighet

Hvad som mest fäster min Mors interesse i dina Minnen, är en epok som äfven var epoken för hennes ungdom och mest lifliga deltagande i världen, de många bekanta personerne och namnen, som väcka mångfaldiga minnen, och sjelfva det rörliga världslivet som skildras. Men du skulle ha riktigt roligt af min Agathes interesse för Malla, hennes begripande af Mallas känslor och deltagande i hela dess lif och omgifning, hennes uppmärksamhet på allt och öfverhufvud hennes allvarliga uppfattande af dessa Minnen. Det kommer af deras Allvar, af sanningen med hvilken de äro skrifna och hennes ovanligt rena och starka sinne därför. Läsningen af Mallas Minnen om aftnarne går framför alla romaner och andra böcker som kunna vara till hands. Att vi båda ofta känna behovet af mera sammandrag, af uteslutande af obetydligare saker samt upprepanden, (neml. då vi betrackta verket som

ett fullkomnad) vågar jag knappt upp-
repa. Dock synes mig, som jag fram-
skriver i Manuskriftet, att det vinner i
sammanträngt lif och frisk rörelse.

Utlåtandet fortsättes 24. 2. 43:

Nu vill jag tala litet om Malla. Vi slutade i förrgår aftons 1803 års afdelning af hennes minnen med riktig saknad, ty hela denna sednare del var oss intressant och underhållande i flera afseenden. I går aftons togo vi till en bok af Alexandre Dumas och — somnade vid den alla tre.

Du har emellertid mycket rätt. Malla är icke en väl uppfostrad flicka i ordets egentliga mening; men hon är det sannerligen mer än mängden unga flickor, och bland 100 sådana skall man knappt finna någon med ett mera djupt och rent sinne för det rätta, stora och goda än hon. Felen i hennes uppfost-
ran komma förnämligast genom hennes sociala position som qvinn
a, och du kan ej tro hur mycket Mal-
las Minnen, sig ovetande, predika just
den qvinnans emancipation, som jag nå-
gongång talat om. Detta i synnerhet i
hennes sinnesstämning och reflexioner
före och under Mörners frieri, då hon
från alla håll får höra önskningar för
hennes giftermål m. m. såsom för hen-
nes enda lefnadsmål. Hade Malla haft
alla talanger och all kunskap i världen,
så hade hennes öde deri förblifvit det
samma, neml. att se en Man såsom
sitt högsta ja enda mål i lifvet; och det-
ta är det ynkliga, det förnedrande i
Qvinnans ännu varande ställning. Den
så beprisade Gr:nan Cronstedt gaf ej
heller sina döttrar ett annat mål i lifvet,
och sökte nå det för dem på ett sätt

som den ädla fru Rudbeck hade med ovilja vändt sig bort ifrån, det har jag sett svart på hvitt i Henning Wrangels Dagbok*). Malla står dock genom inflytande af ädla exempel och genom naturlig själsrenhet i sjelfva verket så högt öfver den atmosfere af lättsinne och coquetteri som hon till hälften lefver uti, att man har lust anklaga hennes öde, som icke förde till henne ett föremål fullt värdigt hennes ädlare jag. Man ser mycket väl att inga lägre och blott världsliga motiver verka på hennes val. Men hon behöfde fullt högakta för att fullt älska, fullt hängifva sig och af de vi hittills sett söka vinna den unga flickans hjerta och hand är ingen som man tycker verkl. förtjenade dem. Mörner var tydligen icke den man som passade för henne. L. Silfverstolpe tyckes i det hela passa henne bättre, men Lasse är oss, liksom för Malla, en oförklarlig figur. Min Mor står starkt på hans sida och är mycket intrigerad af honom. Jag är isynnerhet nöjd med det dugtiga vatten till min emancipations-qvarn som Mal-las Minnen består mig.

Den nya belysning, som här spreds över memoarerna, kunde ej annat än schockera Malla, och troligen har hon ivrigt värjt sig mot inblandningen av obehöriga idéer. Det märks på den brevlapp av 10. 4. 43, som anföres i "Fredrika Bremers bild", sid. 83, och följande rader av 22. 7. vittna om den bestämdhet, varmed kritikern fasthöll sin synpunkt:

Hjertligen får jag tacka dig för ditt mid-sommarbref, der det gjorde mig ondt att känna den vemodiga höstliga anda, som

*) Jfr Malla Montgomery-Silfverstolpes memoarer II, sid. 179.

drog igenom din själ. Och visst, goda Malla, är det mycket (såsom du säger) i hvilket jag ej kan förstå dig fullt, men Mycket förstår jag ändå och sympathiserar med, vida bättre nu än förr emedan jag sjelf försökt och lefvat mer, emedan jag lärt att känna dig bättre, kommit dig närmare. Du och dina Minnen bilda sig småningom till en hel tafla för mitt öga, som det kan fatta, och som det hvilar [på] med allvar och interesse och — en vemodstår. Denna sednare skall du icke missförstå, min söta Malla. Den är blott ett uttryck af djup sympathie med Qvinnan som med alla sina varma känslor, sitt offrande hjerta, sin uppåt sträfvande vilja, lemnas så redlös på lifvets haf, utan kompass, utan redig kännedom om väg och mål, utan fast och klar vilja, som styre. Och det är Qvinnan i närvarande tid, med sin splittrade uppfostran, sin halva bildning som så halft eller ofullkomligt utvecklade hennes medvetande af sig sjelf och lifvet.

I den bok jag nyss slutat,*) har jag framställt några drag af denna bild.

Snart anlände till Årsta ett nytt paket memoarer, kapitlen om de kaotiskt upprörda åren 1804—05. Det gav upphov till en analys, som i det den med säker intuition klagör den unga Mallas erotiska läge ovillkorligt avslöjar en sällan exponerad sida av Fredrikas eget väsen. Brevet är daterat 19. 8. 43.

Jag har dröjt någon tid innan jag företog läsningen af detta häfte af Mal-las minnen, emedan jag dertill ville hafva några fullt lediga och lugna dagar. Det har jag nu haft och har genomläst hela paketet på mindre än tre dagar, så

*) Romanen *En dagbok*.

lifligt intresserade det mig. Söta Malla! Du är nu långt ifrån denna tid af strid och qual; du har genomlevvat beslutet och dess följder; de äro döda nu, de män mellan hvilka din lyckas vågskålar svigtade; du har ingått i din lefnadsaf-ton, och kan från dess skyddande skuggor med klarhet blicka öfver den tillryggalagda dagen, med lugn betrackta dess skiften och skickelser — — jag kan då utan fruktan att göra dig ondt säga dig mina intryck, min tanke; och du kan pröva deras riktighet. Vet du! Jag riktigt häpnade och häpnar öfver att Malla mellan Sköldebrand och Silfverstolpe kunde tveka. Jag kan knappt begripa att Malla ej måste bli hänförd af den förre, ej känna i honom den rätte för henne, den främste och förnämste bland alla dem som gjort anspråk på hennes hjerta. Det ligger en så stor öfverlägsenhet i hela Sköldebrands personlighet, sådan han här framträder; hans bref andas den färdiga, kraftiga mannen, en djup men bunden värma, en innerlig storsinnighet, en manlig skönhet, som synes mig nästan oemotståndliga — med ett ord jag tycker att han borde ha eröfrat Mallas hjerta. Hans ord och sätt äro verkligen passionens, och, jag bedrar mig ej, — passionen, ”den om-töcknade, underfulla elden,” brann äfven för honom i Mallas hjerta. Hela hennes väsen lyfter sig vid hans elektriska beröring, hennes styl får ett lif och en skönhet (i breiven till honom) som den förr ej haft; — hon för hans hand till sina läppar! O Malla! Malla! Malla! Utropade jag ovillkorligt här, att du ej här kunde lära känna dig sjelf! Att du ej hade någon som rätt lärde dig att

läsa i ditt eget hjerta, att rätt förstå dig sjelf. Hela förhållandet med Sköldebrand har varit mig i högsta grad intressant; vid vissa ställen deraf har jag haft ordentlig hjertklappning och en ångest som om ännu något vore att göra och hjälpa vid dessa längst utspelade scener. Jag kan väl begripa huru pligtkänsla och många considerationer måste försvåra saken för Malla, men ändå, ändå, ändå!

Och nu Malla! ville jag väl veta hur du ser saken sjelf. Var din decision för D. G. [Silfverstolpe] ett misstag, foster af den brist af klarhet och helhet, som rådde i ditt väsen, af din brist på insigt att se ditt lif och väsen i förhållande till lifvets och samhällets högre interessen, eller, var det pligtens och omständigheternas nödvändiga seger i ett redligt och klokt sinne öfver den enskilda böjelsen? var du dess rena, oskyldiga offer? Ty offer måste du bli, då du med minnet af en Sköldebrand i din själ förenar ditt lif med en D. G. S. Sköldebrand framträder som en representant af den verld, som Mallas djupaste sympathier äro fästade vid — — kärlek och ära, skön konst, stora interessen och tankar, allt är med honom; han skulle hafva infört henne i denna verld, han hade som öfversteprest invigt den unga prestinnan till tempeltjensten der, och elden i hennes hjerta och ljuset i hennes hufvud hade fått luft och näring! O Malla! detta syntes mig så visst, att jag nästan grät att det ej blef så.

Men kanske har jag orätt. Kanske hade här mött faror för hvilka Malla fullkomligt gått förlorad till både sällhet och samvetsfrid. Sk—b—s kärlek till

konst och vetenskap hade (såsom man här ser af ett och annat) fordrat att Malla kunde älska honom med en uppoffrande kärlek, att hon hade kunnat anse sig som bihang i hans lif. Kunde hon det? Och var han värd det?! Som konstnär var han ej stor, och som meniska — jag har hört talas, om denna mans sinlighet, något, som går till det hellvetiska! Kanske hade Malla när hon fått se honom på närmare håll förlorat vördnad och fått afsmak för honom. Detta vet du kanske bättre nu. Hans bref ge en hög tanke om honom. De andas en stor natur. Och han hörde till de Herkuleiska Naturer, som icke stort veta af ålderdom. Vi sågo honom i sednare tider på Harmoniska sällskapet och han hade alltid en stunds samtal med oss. Hans fulhet var af de som ge en slags karakteristisk skönhet, och den höga gestalten samt uttrycket af ett stort inre medvetande gjorde honom imponerande.

Den stackars, stackars Malla! Jag har ordentligt pinats och sorjt med henne. Epoken som nu kommer, den af hennes giftermål, blir för mig af stort interesse, om neml. M. har mod och vilja att äfven derinno framställa allt, med den rena och naiva sanning, som är en af hennes Minnens förnämsta tjusningar. Romanen i lifvet hinner ej sin kulmination förr än dess scen flyttas in i hemmet, i sängkammaren. Men hvem skall våga detta?!

23 augusti skrev Malla i sin dagbok: "et herrligt godt bref från Fredrika Bremer af den 19. upprörde hela min själ, och satte mig ur jämnvigt — gammal ånger vaknade!" I själva verket hade Fredrika träffat djupare än Malla in-

för henne ville vidgå, ty som journalen vittnar, spökade Skjöldebrand ännu efter fyrti år i hennes drömmar. Den enastående starka driften att skoningslöst blotta sitt liv var hos henne förbunden med en nervös skygghet för andras beröring av ömma punkter i hennes inre. Tydligt har denna tagit sig uttryck i hennes svar, och Fredrika viker fördens skull ett steg tillbaka nästa gång (8. 9. 43):

Men hvarföre skall det, som borde vara dig en lättnad, en lindring, blifva dig ett ondt, söta Malla?! Det gör mig nästan fruktande för fortsättningen af ditt arbete och för mitt eget ifriga deltagande deri. Ty jag kan hafva orätt i mitt sätt att se sakerna, och mina yttranden böra icke så störa dig. I ditt sista bref, som var mig af stort intresse, förekomma saker som låta mig tro att jag misstagit mig i sättet att se Mallas beslut. Jag ser klarare här, hvad jag icke såg så i Manuskriptet, att sinligheten, den friska, natur-rena hos Malla, talade för S...pe och var mot S...ds ren föräldrade och förskämda sinlighet. Mallas starka och rena pligt-känsla (ett af de vackraste och mest bestämda drag i hennes karakter) måste bestämma henne för S—t—pe, och det är mycket fråga, om hon äfven med full insigt af hvad S...d kunnat vara för hennes intellektuella lif, icke ändå skulle ha gifvit sin hand åt S—t—pe, emedan hon deri känt sig göra det rätta och bästa för alla. Ingen och intet talar nog helt och nog högt för S...d, för att hon kunde trotsa omständigheterna för hans skull, icke en gång han sjelf, ty ett par af hans bref äro onkeligen kalla och vittna ej om den utslutande känsla, som kan fordra och förtjena

offer. Malla är i synnerhet att beklaga för den brist af helhet, af bestämda och afgörande motiver i hennes lif som gör att hennes vilja och rigtning icke kan få aplomb, och hon i sitt sinne fullhet och frid. Dock, — nu talar jag åter efter som det ser ut för mig! Det är mycket svårt för oss här, söta Malla, att se hvad som är förfelat eller misslyckadt i ett Menskolif. Vi äro sjelfva så ofta som arbetarne vid Haute lisse (Gobelins-tapeterne) som icke veta hvad de göra under det de på väfvens avvig-sida knyta tråd vid tråd efter ett gifvet mönster; och först då väfven är färdig få på dess upprullade råta sida se taflan som de utfört. Så förefaller det mig att det kan vara med Mallas lif, och att af de halfheter, som der förekomma, kan slutligen framgå ett helt och i sin sort fulländat och förträffligt. Hvad som är visst är det stigande interessel af taflan, känslan af hållning och säkerhet under alla detaljerna; och jag önskade uppriktigt att detta arbete, sådant det är, eller efter en blott obetydlig redigering kunde en gång blifva tillgängligt för alla.

En liten episod från ett sammanträffande i Stockholm denna höst berättar Malla med fägnad. En afton, då Fredrika Bremer var hos Lindblads och satt med Adolf och Malla i den månlysta salongen, sade hon plötsligt, ordagrant citerande en komplimang av Lasse Silfverstolpe 1804: "Fröken är vacker i månsken!"*)

Manuskriptsändningarna fortforo. Ett häfte skickades till jullektyr, och det är väl om detta Fredrika skriver 29. 1. 44:

Ditt paket n:o 8 [sannolikt 7] läste jag ut på en dag. Förhållandet mellan ma-

karne tillbjöd ett mig oväntadt interesse. Silfverstolpen vinner mycket, tycker jag, i sitt förhållande som gift man; hans bref och hela hållning blir manligare ehuru alltid af lika mild ton. Jag bekänner att jag står mer på hans sida än på Mallas i deras inbördes förhållande. Mallas på allt vis haltande, ovissa belägenhet är en verklig olycka och kännes plågsam. Det förefaller mig likväl att som Geijer äfven nyligen sade Mallas förnämsta olycka låg uti att hon icke fick barn och uti eget barn ett föremål som kunde upptaga hennes känslor, tankar och tid. Barn hade varit mellan henne och hennes Man en förenande länk hvilken derförutan emellan dem måste saknas. Allt detta oakadt är det dock möjligt, och mycket troligt, att Malla i lifvet uppfyllt sin bestämmelse genom det tysta arbetet med sig sjelf. Geijer, då han förra gången var i Stockholm, sade om Malla: "Fruentimmer af hennes lynne och hennes lifserfarenheter bli vanligen vid äldre år mycket hårda, men hon blir allt mildare och mildare!" Och om Mallas uppgift som meniska var att rena, att förädla elden som nedlades i hennes själ, att mildra dess lågor till dess de blefvo skära och milda som det eviga ljusets mot hvars källa hon går — se då har hon ju väl fullbordat sitt lopp i det hon med hvar dag blir "mildare och mildare." Om kampen med lifvets oroliga, onda makter föregår allenast inom eget bröst, eller på världsteatern, saken är i grunden densamma. Och när vi genomgått kampen och kunna som Freese prisa Gud

"med ljusets, mörkrets munnar"
och tacka honom för både lidande och

*) Memoarer II, sid. 29.

lycka, för allt som bidragit att utveckla och förädla oss då är verket i oss fullbordadt och allt är godt.

Nästa brev, daterat Stockholm 19. 3. 44, tackar för en nyss kommen sändning och fortsätter reflexionerna över den föregående:

Vi tycka alla att det är bra synd om Malla, som tydligen uti ett för henne icke passande gifte har en vesentlig källa till sitt inre lidande, sin missbelåtenhet. Man måste dock merendels hålla med hennes man och mot henne. Omständigheterna voro äfven emot lyckan i detta äktenskap. Jag kan ordentligt sörja öfver att Malla icke fick barn! Fäderneslandets olyckor kännas, men blott som en åsktung luft. De äro ett "ack!" till i Mallas lif, men kännas ej ingripande i hennes historia, der de enskilda känslorna, samt förhållandena, tydligen äro de, som göra "la pluie et le beau temps", som verka lifvets ve eller väl.

Detta åskmoln låg äfven öfver min barndom. Min Far, som förutsåg nederbörden öster-ifrån, flydde i god tid med de sina, undan detsamma, men han var en varm patriot, och krigets öden, landtvärnets olycka m. m. voro de dagliga samtalsämnen i mitt hem. Sveaborgs öfvergång, Finlands förlust, revolutionen m. m. allt detta gjorde intryck af åskknallar på det barnsliga sinnet, som dock gladdes underligt vid vissa blixtrars sken och längtade — vara med, der de lyste.

Sköldebrands bref göra alltid nöje genom en frisk och manlig anda. Det är en karl att tycka om och — ha respekt för. Gustava Rudbecks ge intrycket af en nära nog fullkomlig qvinna.

Der äro dagar af himmelsk renhet, der röjer sig en kraft och klokhet döpta i religionens Guda-källa, och ett sätt så fint och ädelt som blott den högsta bildning ger. Dertill har hennes förträfflighet en äkta svensk natur. Man tycker sig i en furuskog der Linnean doftar.

(Forts.)

Internationell efterkongress i Wien. Österrikiska kvinnoförbundet i Wien har till Internationella kvinnoförbundets femårsmöte i Rom utfärdat en inbjudan till en avslutande generalförsamling i Wien, som skulle äga rum 25—28 maj. I programmet för Wiendagarna heter det, att man räknat med de tröttande förhandlingarna i Rom och att man sökt bereda de blivande gästerna så mycken ro som möjligt. Man har endast tänkt sig två möten, men däremot vill man bereda sina gäster tillfälle att se så mycket som möjligt av Wiens konstskatter och den gamla kejsarstadens vackra omgivningar.

Prisnedsättningen på de italienska och österrikiska järnvägarna betingar visserligen en liten omväg på resan till Wien, men medför återigen ett besök i Dresden och Leipzig. Som bekant bjuder Leipzig denna sommar på en storartad utställning av internationell grafisk konst samt bokhantverk, vilket måste bli av alldeles särskild dragningskraft.

Österrikiska kvinnoförbundet erinrar till sist i sin inbjudan om att förbundets medlemmar komma att på allt sätt stå de främmande till tjänst med råd och upplysningar. Med minne av det älskvärda mottagande, som förliden sommar i Wien bereddes deltagarna i den internationella rösträttkongressen, förstår man att detta löfte är något annat än bara ord.

Glimtar utifrån.

Artificiell barnalstring. Goethe tyckte sig ha funnit, att genom diskussioner födas inga barn (på sin höjd kommittéer, kunde man efter modernare erfarenheter tillägga). Nutiden menar annorlunda. Den tror, att tidningsgräl, föredrag, massmöten och riksdagsdebatter kunna mycket verka till att driva upp nativiteten. Därjämte sätter den sin lit till polisen. Skulle icke önskat resultat framgå ur dessa åtgärder, så måste nog varje allvarligt tänkande man stanna vid den slutsatsen, att här föreligger en kvinnlig förhärdelse av särdeles elakartat slag.

De lagstiftande församlingarna i Berlin, både riksdagen och de preussiska "Abgeordneten", syssla denna säsong med ovannämnda spörsmål. Synpunkterna, argumenten och förslagen äro naturligt nog desamma som på andra håll, där makthavande herrår utan kvinnlig medverkan söka lösa nativitetsproblemet. De mångahanda faktorer, som därvid lämnas ur räkningen, antydast av den otröttligt vaksamma Minna Cauer i en artikel kallad *Schwere Sorgen der Gesetzgeber* ("Die Frauenbewegung" 15 mars), och det oerhörda ordet "Geburtenzwang", som höres i denna diskussion, möter hon med upplysningen, att det finns en sfär, där lagstiftarens befogenhet upphör: det innersta och egnaste personliga livet. På den tyska moderligheten behöver man inte tvivla, den sitter djupt. För lidet år avlogs bestämt av de socialdemokratiska kvinnorna ett manligt förslag till "Geburtenstreik" (också ett osmakligt ord!), men om man fortfar att behandla den delikata frågan på detta plumpa manér, så skulle man slutligen kunna reta dem till något i den vägen.

I "The Vote" (13 mars) har den gamla oförskräckta Mrs Despard samma kamp som fru Cauer att utfäkta. Dock icke mot parlamentet, som annars näst efter Asquiths ministär är hennes älsklingsfiende, utan mot en samling biskopar, som yttra mörka profetior om "rasens självmord" och med biblisk auktoritet förmana kvinnorna att föröka sig och uppfylla jorden. Mrs Despard har otvivel-

aktigt djupare sociala kunskaper än kyrkofurstarna — det är just hennes fack — och hon kan underrätta dem om det betlehemiska barnamord, som dagligen pågår, under det lagstiftarna, absorberade av partiernas schackspel, sakna tid att ägna en tanke åt sådant, som verkligen skulle kunna tjäna till rasens betryggande.

Rebeller och rebeller. Suffragetternas taktik, som nu i nära nio år varit föremål för världens fasa, av klart moraliska och även många andra sorters skäl, har äntligen vunnit hög sanktion, nämligen av engelska regeringen. Icke alldeles direkt visserligen. Men analogivis måste man sluta sig till att ogillandet har upphört. Ty har inte regeringen aktningsfullt vikit undan för en vida betänkligare yttring av "militancy", det sedan långt tillbaka sorgfälligt förberedda väpnade upproret i provinsen Ulster mot Homerulebillen, och förklarat sig villig att vänligt tillmötesgå en så temperamentsfull och dödsföraktande landsända! Ulster tycker inte om lagen, Ulster vill gjuta blod och upptända inbördeskrig — för all del, då ska det tappra Ulster få det som det vill. Så långt kommer man med "pluck" i brittisk politik.

Var det inte det vi visste! triumfera suffragetterna. Det är våldsamma argument som verka på John Bull, den där är känd som allt annat än logiker och principmänska. Här lurar emellertid en hemsk fara. Liksom ministern Hobhouse en gång gav signal till brandanläggningarna genom sin beryktade anmärkning, att det kvinnliga rösträttsbegäret måste vara svagt, eftersom det inte hade vålat någon av dessa stora illuminationer, med vilka fordom männen belyste sina medborgerliga krav, så skulle Asquith kunna förneka suffragetternas likställighet med de gynnade Ulsterrebellerna på den grund att de förra aldrig hotat med blodsutgjutelse, ja principieellt uteslutit detta kampmedel från sin krigföring. Regeringen har inte plägat försumma något tillfälle att hetsa dessa sällsamma upproresmakares desperation.

Den ljuva kvinnan. Under rubriken *Le crime d'une femme* behandlar Jane

Misme i en som vanligt lysande och vig ledare ("La Française" 21 mars) madame Cailaux' genljudande skott i dess betydelse, dess sociala och psykologiska förutsättningar. Hon ser i mörderskan en representant för det gamla omyndighetsidealet, en på blint och dumt vis hängiven hustru, som i sin okunighet om det offentliga livets hårdhänta metoder blir utom sig över att se sin älskling åtgången i bladen och rusar i väg — med en heroism, som i varje fall har något rörande — för att på det primitivaste sättet straffa den skurk — naturligtvis skurk! — som tycktes vilja störta gemålen. Nu blev det i stället hon själv som störtade honom, och det kanske ohjälpligt. "Likväl", säger Jane Misme, "vill jag inte fördöma en kvinna, som jag har känt ljuv och intagande och som inbillade sig göra sin plikt. Hon har sin ursäkt. Den ligger i den andliga prägel, som

uppföstran påtryckte och ännu påtrycker de flesta kvinnor i hennes villkor".

"Les Éclaireuses." I Frankrike börjar scoutrörelsen bland flickor ta fart så smått. För att ge uppsving åt denna institution anordnar man kurser för scoutledarinnor, till vilka antages unga flickor över 18 år, på K. F. U. K. i Paris.

"Helt enkelt". På telefonfröknar förargar sig den talträngda allmänheten överallt i världen. Till frågoavdelningen i "La femme belge" har insänts ett dylikt klagomål, och den pigga klerikala tidskriften svarar så här: "Om det efter klockan nio på kvällen är besvärligare att telefonera än under dagens lopp, så beror det helt enkelt på att de kvinnliga telefonisterna vid det klockslaget avlösas av manliga."

Engelska romanförfattarinnor från 1800-talets förra hälft.

II.

Charlotte och Emily Brontë.

Den sista återglansen af 1700-talets rationella, ibland något satiriska livsåskådning försvann med Jane Austen, och systrarna Brontë föra oss in i ett helt annat skede av den engelska romanens historia. Mellan 1796, då Jane Austen började sitt författarskap, och 1846, då Charlotte Brontë skrev sin första roman, ligger hela den engelska romantikens blomstringsperiod, och den utveckling, som försiggick på dessa 50 år, måste ju lämna djupa spår efter sig. Det är därför en helt annan anda, som slår oss till mötes i de Brontëska böckerna, än den, som härskar i Jane Au-

stens sirliga romaner, en anda buren av individualitetens och originalitetens självhävdelse.

Den omgivning, i vilken systrarna Brontë växte upp, hade stort inflytande på deras författarskap. Deras far var kyrkoherde i Haworth, en by i Yorkshire, och den natur och de folktyper, som äro utmärkande för detta landskap, ha troget återspeglats i deras verk. Modern dog tidigt, och som fadern hade rätt mycket av enstöring i sin karaktär, blevo de sex barnen till stor del hänvisade till varandra.

Av denna barnskara var Charlotte,

född 1816, den tredje, och Emily, född 1818, den femte i ordningen. Syskonen Brontë voro tysta och allvarliga och skilde sig helt och hållet från andra barn, som de aldrig kommo i tillfälle att umgås med. Deras lekar bestodo mest i att uppföra små pjäser, där någon av historiens hjältar hade huvudrollen, och ej sällan uppstodo dispyter om vilken hjälte som hade största rätten till denna ära. Redan tidigt började de också producera vers och andra litterära alster, som de sedan läste upp för varandra. På grund av isoleringen från yttervärlden voro de bundna vid varandra med den ömmaste syskonkärlek, och deras varma känsla för sitt hem var alltid en framträdande faktor i deras liv, i synnerhet hos Emily, som då hon var hemifrån vantrivdes till den grad, att hon föll av och höll på att duka under. Även som fullvuxna levde de ett liv ganska fattigt på yttre händelser, och de enda avbrott, som gjordes i vistelsen i hemmet, voro de tillfällen, då Charlotte och Anne, den yngsta system, gåvo sig ut som guvernanter och prövade på detta yrkes svårigheter och förödmjukelser, eller då Charlotte och Emily tillbragte en tid i Bryssel för att fullborda sin uppfostran.

År 1846 började de tre systrarna sin litterära verksamhet med att utgiva en liten volym poesi, till vilken de alla bidragit. Deras tillbakadragenhet och motvilja mot publicitet gjorde, att de antogo pseudonymerna Currer, Ellis och Acton Bell, vilkas begynnelsebokstäver motsvarade deras egna namn Charlotte, Emily och Anne. Skälet varför de valde just dessa "noms de plume" är ganska

betecknande: de kände sig nämligen ej nog emanciperade att helt fräckt antaga otvetydigt maskulina förnamn, men å andra sidan ville de ej förråda sin kvinnlighet, ty de voro medvetna om det förakt omväxlande med nedlåtande smicker, som kritiken brukade använda gentemot kvinnliga skribenter. Deras högsta önskan var att få se sina verk stå eller falla på sitt eget inneboende värde alenast, en önskan, som besjalar varje sann konstnär.

Emellertid var det ej på poesiens område systrarna Brontë skulle göra sig kända, och deras nästa försök, varvid de fortfarande behöllo sina pseudonymer, gällde romanen. Charlottes första roman, som blev refyserad och ej utgavs förrän efter hennes död, är *The Professor*. Författarinnans företal till detta verk är värt att uppmärksammas. Hon säger där, att det varit hennes avsikt att skriva en bok, där hjälten ej skall råka ut för några romantiska äventyr utan där han skall arbeta sin väg genom livet med svett och möda precis så, som det sker i verkligheten. Då boken skulle utgivas, kom hon emellertid underfund med att förläggare alls ej gilla denna metod, och hon tillägger med mild ironi, att förrän en författare har försökt att få ett dylikt manuskript antaget, kan han ej ha en aning om vilka förråd av romantik och känslolighet som ligga förborgade hos dem, som man ej skulle misstänkt vara annat än nyktert verklighetsälskande affärsmän.

Detta uttalande av Charlotte Brontë är viktigt att taga fasta på, emedan det tydligt klargör hennes ställning till det tidiga 1800-talets strömningar. Det visar,

att av de olika idéer, som uppbyro romantiken, var det ej upphöjandet av fantasien på verklighetens bekostnad, som haft något egentligt inflytande på henne, och att skillnaden mellan Jane Austen och Charlotte Brontë ej kan uttryckas genom att säga, att den förra är realistisk och den senare romantisk. Av företalet till *The Professor* såväl som av boken själv se vi, att Charlotte Brontës strävan var att ej se livet genom någon sorts rosenfärgade glasögon. William Crimsworth, den unge mannen, som är hjälten i romanen, blir utsatt för den mest brutala behandling av sin äldre broder, som skall giva honom en start i livet, och hans existens i ett fabriksamhälle i norra England är så grå och trist man kan tänka sig. Till och med mr Hunsden, som på sätt och vis är hans vän och som gör honom mången god tjänst, är cynisk och butter i sitt uppträdande och allt annat än älskvärd gentemot den unge William. Författarinnan visar tydligt sin rädsla för att hemfalla åt någon sorts sensibilitet eller känslsamhet. Denna rädsla har lett henne till överdrift i motsatt riktning, och figurerna i denna framställning stå hårt och kallt mot varandra som på en tavla, där man saknar luftens och dagrarnas spel.

Intet drag av vekhet och drömmarnatur hos den unge mannen själv mildrar konturernas skärpa; han möter hårdhet med överlägsen likgiltighet, och i sin säkerhet och känsla av sitt eget tadelösa uppträdande verkar han en smula vad engelsmännen kalla "prig". Så kommer han till Bryssel och blir lärare i en gosskola samt får meddela undervisning

även i en flickpension. I de porträtt av pensionsflickor i backfischåldern, som vi möta här, har författarinnan ej ryggat tillbaka för att framställa de mest motbjudande drag, de mest grundförärvade karaktärer, som i all sin oförmildrade vidrighet dock ej verka uppkonstruerade utan ge oss intryck av att vara fullt verklighetstrogn och komma oss att förstå vad den sunda, enkla engelska flickan kände, då hon i Bryssel kom i beröring med de underliga existenser, som befolka kontinentens pensioner.

The Professor är emellertid ej alltigenom en framställning av livets karghet. Författarinnan strävar att ej vara romantisk, men hon har en stor fond av idealitet, som finner sitt utlopp i senare delen av boken. William Crimsworth förälskar sig i en fattig obetydlig liten lärarinna, som tar lektioner för honom, och hans äktenskap med henne blir i all sin enkelhet det lyckligaste tänkbara. Med samma iver, som Charlotte Brontë utmålade världens ondska, ägnar hon sig nu åt att framställa denna lycka, som är helt och hållet byggd på verklighetens mark och där ingen av kontrahenterna aspirerar på att vara sagogprins och prinsessa, men följden är, att ej heller den går alldeles fri från pedanteri. Det är anmärkningsvärt, att Charlotte Brontë betraktar det ideala äktenskapet från den moderna kvinnans ståndpunkt, genom att hon lägger bådassjälvständiga arbete som grundval för lyckans bestånd.

Det återstår att sammanfatta svaret på frågan hur författarinnan i denna bok utfört det program hon uppställt i före-

talet. Har hon lyckats giva en trogen bild av det verkliga livet, såsom hon önskade? Att vara verklighetstrogen är ett mycket omfattande begrepp, ty livet är så rikt på både sorg och glädje, skönhet och fulhet, vekhet och brutalitet, att frågan är hur stort område man kan fånga med diktens strålkastare. Man blir ej i vidare mening realistisk genom att uteslutande fästa sig vid livets mörka sida eller romantisk för det att man erkänner befintligheten af idealitet, utan allt beror på hur man blandar ingredienserna. Genom att framställa olika sidor av livet hårt och oförmedlat har Charlotte Brontë väl uppnått realistisk trohet i detaljer, men hon har ej lyckats ge en övertygande bild av livet i dess stora drag, med dess oändliga skiftningar och omärkliga övergångar.

Jane Eyre, kanske den mest kända av Charlotte Brontës romaner, skiljer sig betydligt från *The Professor*. Här har hon ej förmått att begagna sig av romantiska tricks såsom en gammal herregård med långa mörka korridorer och övergivna salar, med en hemlighetsfull våning, dit ingen får intränga och från vilken ibland höres underliga skratt och skrik. Allt detta såväl som den förfärliga upptäckten, att husets ägare, då han står i begrepp att gifta sig med Jane Eyre, ej är löst från sitt band med sin första hustru utan att det är hon, som i ett tillstånd av våldsam sinnesförvirring förvaras i den hemlighetsfulla vindsvåningen, allt detta var synnerligen väl ägnat att intressera en större läsekrets och att komma de personer, som i *The Professor* ej funno nog näring för sitt romantiska krav, att sitta

uppe hela natten för att få veta vad som slutligen hände Jane Eyre och hennes älskare.

Denna romans rykte vilar emellertid ej endast på dylika fantastiska påhitt. Dess plats i litteraturhistorien beror på karaktärsskildringen. Genom att följa en människas öde alltifrån barnåren och ej blott behandla en viss typisk del därav visar detta verk tillbaka på det grundelement, nämligen det biografiska intresset, ur vilket den engelska romanen hade sin upprinnelse. Det är den unga flickan Jane Eyres historia, som berättas, och det är den bild författarinnan ger oss av henne, som är bokens kärna. Redan som barn visar Jane, att hon ej är en natur som alla andra. Hon är föräldralös och uppfostras i sin morbrors familj, där hon behandlas mycket illa. Morbrodern själv är död, och hans hustru och barn göra livet mycket surt för henne, i synnerhet den fjortonårige John Reed, som är ett fullkomligt monster av elakhet. Den lilla Jane försöker att hålla sig undan så mycket som möjligt, men då hennes plågoandar bliva allt för svåra, är det något i hennes natur, som ej låter hålla sig tillbaka, och hon tar då bladet från munnen och säger sin tant och sina kusiner vad hon tänker om dem.

Dessa ögonblick äro lika eruptioner, ty det är något inom henne, som bryter sig fram mot hennes vilja, hon har ingen makt därmed, fastän hon efteråt, då lugnet åter inträtt, häpnar över sin egen djärvhet. Det är inga utbrott av dåligt lynne, det är något vida allvarligare och högtidligare i hennes självhävdelse, det är hennes innersta väsens instinktiva

uppror emot omgivningens förtryck. Och på denna punkt är det Charlotte Brontë skiljer sig från den litteratur, som föregick det romantiska skedet, och den som, ehuru senare, ej tog inflytande därav. Förgudningen av fantasien lämnade miss Brontë fämligen oberörd, men den andra av den romantiska strömningens ledande idéer: betydelsen av varje persons individuella krav, tog sig så mycket starkare uttryck i hennes verk.

Om vi jämföra henne med Jane Austen, se vi genast skillnaden mellan de olika synpunkterna. Miss Austens hjältninnor äro ett med sin omgivning, de äro mera tilltalande och mera intresseväckande, men det är ingen djup klyfta, som skiljer dem från de mer eller mindre futtiga personer, som de ha att göra med. Med Charlotte Brontës är det annorlunda. Redan hos den unge mannen i *The Professor*, trots pedanteriet i skildringen, är det ensamhetskänslan, medvetandet av opposition mot den stora majoriteten människor, som är ett av grunddragen. Och hos Jane Eyre framträder det än tydligare. Men det är ej blott det medveina, behärskade hävdandet av det egna jaget, som Charlotte Brontë övertagit från romantiken, hon erkänner även befintligheten av dunkla outforskade krafter i människans inre, som hon ej har fullt herravälde över. Författarinnan går visserligen ej på djupet i sin behandling av dessa krafter, men hur dunkelt de än äro antydda, peka de dock i riktning mot en djupare förståelse av människonaturen än den, som är baserad på uppfattningen om viljans och förståndets allmakt. Vi känna, att hos Jane Austens hjältninnor med

all deras harmoni och jämvikt, deras sunda förstånd och goda avsikter är det något som fattas, något av det oberäkneliga och otämjbara, som vi kanske själva lida av, och denna brist, som gör att livet synes gestalta sig alltför enkelt för dem, den har Charlotte Brontë med sin mindre fulländade konst i någon mån förmått fylla.

Från sitt olyckliga barndomshem sändes Jane Eyre till Lowoodskolan, en sorts välgörenhetsinrättning, där allt går ut på att göra eleverna påminta om sin beroende ställning. De besvärligheter hon utstår här äro Charlotte Brontës egna erfarenheter från Cowan Bridge School, och den rörande beskrivningen av Helen Burns, hennes sjukdom och död, har till original Charlottes egen syster Marta. Även här i skolan visar Jane Eyre, att det brinner en flamma av opposition i hennes bröst, och hon kan ej förstå sin vän Helens milda undergivenhet under de orättvisa bestraffningarna. Större delen av boken upptages av kärlekshistorien mellan Jane och mr Rochester, en karaktär, som tydligt vittnar om författarinnans böjelse för den outrerade originaliteten, och slutar med deras lyckliga förening, sedan hjältninnan i episoden med St. John åter givit prov på sitt krav på ursprunglighet och individualitet framför den schematiska pliktuppfyllelsen.

Charlotte Brontë, eller Curren Bell, som hennes författarnamn lyder, lade ner mera arbete på sin nästa roman, *Shirley*, och kunde ej helt dölja sin förvåning, då hon fann, att den ej motogs med samma entusiasm som sina föregångare. Skälet kan möjligen ligga

däruti, att intresset är mera splittrat här än i *Jane Eyre*. *Shirley* är egentligen en sorts idealfigur, fri och stark och ej behäftad med kvinnliga svagheter, delvis tecknad efter systemen Emily, och hon gör sin entré först mot slutet av första delen, då vi redan knutit vårt intresse vid *Caroline Helstone*.

Vänskapsförhållandet mellan de båda flickorna, som är sett med en idealists ögon, utgör bokens ena huvudtema; det andra är kärleken, d. v. s. *Caroline*s böjelse för sin kusin *Robert Moore*, ty *Louis Moores* dityrambiska dagboksanteckningar om sina känslor för *Shirley* lämna oss fullkomligt oberörda. *Caroline*s öde är skildrat med en kvinnas fina förståelse av den tragik, som döljer sig bakom en ung flickas obesvarade böjelse. De sorger och förödmjukelser, som unga flickor äro utsatta för, äro enligt *Jane Austen* till stor del beroende av samhällslivets konventioner och människors futtighet, medan *Charlotte Brontë* visar, att deras grund ligger mycket djupare, att den när ända ned till naturens eviga lagar.

Vilken livssyn, som är den ljusaste, är svårt att säga, ty konventionalism och småaktighet kan lika litet elimineras som naturens ordning, men den skildring, som blottar det eviga och oföränderliga i kvinnans lott att tuga och lida, där en man skulle gå rakt på sak och fordra förklaring, den framställning, som kommer oss att känna, att denna ställning ej kan ändras förrän kvinnan upphör att vara kvinna, får givetvis en mera tragisk anstrykning än den, där svårigheterna tyckas bero på mera tillfälliga omständigheter. Det är ett rop om utvid-

gat verksamhetsområde för kvinnor, som ljuder genom *Caroline*s samtal med *Shirley*, ej uttryckt med det uppnådda idealens intresselöshet som i *The Professor*, utan i form av en längtan, som söker tillfredsställelse.

Charlotte Brontë försmår ej satiren, och hennes teckning av tejudningen hos kyrkoherde *Helstones* med alla adjunkterna, den öfvervældigande *mrs Sykes* och hennes tre döttrar är mycket rolig. Men hon använder satiren blott för att bringa kontrast, det är ej den atmosfär, i vilken hon lever och andas, ty det emotionella elementet är vad hon i sina mognare arbeten lägger huvudvikten vid.

Emily Brontë, förebilden till *Shirley*, den passionerat natur- och frihetsälskande *Emily*, som ej trivdes annat än i sin hemtrakts vilda ljunghäcker, har skrivit en enda roman, som hon kallat *Wuthering Heights*. (*Wuthering* är ett *Yorkshire*uttryck, som betyder "utsatt för stormens raseri"). I sitt företal till denna bok skriver *Charlotte* om systemen, att hon var till ytterlighet skygg och tillbakadragen och umgicks ej med någon utanför sin egen familj, så att fastän hon med livligt intresse tog del av den omgivande befolkningens förehavanden, hade hon ingen kännedom om dess dagliga liv. Det var därför blott de dystra, upprörande händelserna, som nådde hennes öron, och alla de enkla vardagliga smådrag, som komma tillvaron att flyta lugnt och jämt men som ej äro nog intressanta för att bliva till en hel trakts samtalsämne, de blevo henne främmande.

På grundvalen av denna tämligen osammanhängande kännedom om folkets liv

och sin egen intensiva samhörighetskänsla med naturen skapade Emily Brontë sin berättelse om *Wuthering Heights*. Det är en bok så olik alla andra romaner, att den ej kan jämföras med dessa. Den är absolut fri från all litterär bismak och knyter sig till inga traditioner. Det är något av urkraft i den, vild och otämjbar likt vinden, som sveper över Yorkshires vida ljunghäddar. De flesta av karaktärerna ha något rentav demoniskt, och det vore lika fåfängt att ropa till dem, att nu är det nog med galenskap och perversitet, som att förmå stormen att upphöra med att pina de stackars furor, som stå i dess väg. Det är någonting obegripligt storslaget öfver Heathcliff och Catherine Earnshaw och deras känslor för varandra, och de framträda i än starkare relief genom teckningen av Edgar Lintons fina milda väsen, som råkar komma emellan dessa eldnaturer. Det inbördes förhållandet mellan dessa tre uttryckes bäst i Catherines egna ord till Nelly, trotjänarinnan och allas förtrogna: "Det skulle förnedra mig att gifva mig med Heathcliff nu; så han skall aldrig få veta hur mycket jag älskar honom, och det icke emedan han är vacker, Nelly, utan emedan han är mer mig själf än jag är. Vad våra själar än äro gjorda av, så äro hans och mina lika; och Lintons äro så olika som en månstråle skiljer sig från blixten eller frosten från elden." Denna poetiska glans försvinner emellertid i framställningen av de andra snedvridna karaktärerna, och Hindley Earnshaws elakhet såväl som Isabella Lintons obegripliga inoskighet hopar ett överdrivet stort material vid-

righeter utan att bibehålla de storslagna konturerna.

Det är en hemsk dager likt skenet från brinnande byar, som vilar över boken från början till slut. Man kan knappast tala om naturbeskrivningar i *Wuthering Heights*, ty det finns ingen skillnad mellan natur och människor, de äro som huggna ur ett stycke. Och dock är det ingen panteistisk livssyn, som gör sig gällande i detta verk, ty det finnes ej en atom medveten reflexion, och det avstånd mellan den mänskliga tanken och den omgivande sinnevärlden, som fordras för att spekulation skall kunna uppstå, det saknas fullkomligt hos naturbarnet Emily Brontë. Hon är därför, trots sin starka naturkänsla, ej i släkt med den engelska ny-romantiken, hon står utanför alla skolor och strömningar, och värdet av hennes sällsamma bok vilar på den kraft den ger vid handen och på de stora löften den innebär, löften, som på grund af författarinnans förtidiga död aldrig gingo i uppfyllelse.

Mea Nordenfelt.

Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm höll onsdagen den 18 mars sitt årsmöte. Vid förrättat styrelseval återvaldes fru Ella Billing, fru Karin Fjällbäck-Holmgren, fröken Gertrud af Klintberg, fru Carola von Koch, fröken Anna Lindhagen, friherrinnan Ebba Palmstierna, fru Hilda Sachs, d:r Alma Sundqvist, fru Elisabeth Wærn-Bugge, fröken Amanda Horney, fru Alma Faustman, fröken Helene Philipson och fröken Anna Ljungberg samt nyvaldes d:r Gulli Petrini och fröken Elsa Moberg. Till suppleanter valdes med. kand. Hjärdis Nilsson, fröken Gerda Canning och fröken Eva Lychou.

Notiser från bokvärlden.

Magnus Stenbock och Eva Oxenstierna. En brevväxling utg. af *Carl Magnus Stenbock*. D. 1. P. A. Norstedt & Söners förlag. 1913.

Bland vår historias stora personligheter är Magnus Stenbock en av dem, som stå mest levande för fantasien. På samma gång som han är hjälten från skånska kriget, fäderneslandets räddare, vittna otaliga bevarade smådrag och anekdoter om hans hurtiga käckhet, hans spelande goda humör och andra rent mänskligt älskvärda sidor hos honom. Eftervärlden kan ej undgå att dela kung Karls förkärlek för Måns Bock.

De nu av en hans ättling utgivna breven till hans hustru kasta nytt ljus över bilden och spegla på ett mycket tilltalande sätt Magnus Stenbock intime. Det är en lustig kontrast mellan hans ytterst sirliga och ceremoniösa fästmansbrev till "Högwelborne aldra ädlaste och skiöneste Fröken" (han var dock nära släkt, kusin till hennes mor) och den brevföljd till "aldra kiereste dygdiga hustru", som tar vid ett halvår senare, några månader efter bröllopet. Den röjer ett outtömligt förråd av smeknamn sådana som "min ädla lilla unge" och "nuppetuppan", och den överraskar snart med något så modernt som ett fonetiskt återgivande av barnkammar-språket. Mitt i en allvarlig redogörelse för marscher och affärer kan det komma några rader hälsningar till den väntade "illa boo ell illa tytte"; och som Eva Oxenstierna födde sin make elva barn, var det ej så långt emellan väntanstillnaderna.

Magnus Stenbocks "lilla hustru däcka" var för honom mycket mer än den titeln anger. Dotter till kanslipresidenten Bengt Oxenstierna, hade hon tidigt förvärvat världsvana och människokänedom, och hennes praktiska klokhet utbildades under tvånget att reda sig ensam ute i Tyskland de tider hennes make låg i fält i främmande tjänst. Magnus Stenbock vädjar

till hennes omdöme, när det gäller för hans framtid viktiga beslut, och ber henne mer än en gång tala för honom hos sin far. Då han efter slaget vid Narva börjar komma i gunst hos kung Karl, är han angelägen att sätta henne in i de intriger, som spinnas mot honom vid armén, och ge henne anvisningar, hur hon bäst skall kunna motverka dem hemma i Stockholm.

Eva Oxenstiernas egna brev till hennes "aldrakiärste ängel", av vilka blott ett fåtal äro bevarade, bestyrka det intryck av klokhet och ömhet, som redan breven till henne framkallat. Otympigare till formen än hennes syster Charlottes, giva de dock ej blott fängslande glimtar av livet i Bengt Oxenstiernas hus, medan man väntade budskap från armén på andra sidan Östersjön, utan även en och annan inblick i den politiska situationen, visserligen meddelad med många ursäkter för att man "melerar" sig att skriva om något sådant.

Föreliggande del av den ur så många synpunkter intressanta brevväxlingen, som av utgivaren behandlats med lika stor samvetsgrannhet som pietet, avslutas med år 1702. Fortsättningen kommer helt visst att vara av än större intresse, då den omfattar breven från Magnus Stenbocks rikaste år och från hans olyckligaste.

Sigrid Leijonhufvud.

Virveln av Maria Sandel. Tidens förlag.

Denna bok, liksom Maria Sandels föregående, har sitt särskilda berättigande på grund av författarinnans intima bekantskap med de personer och de förhållanden hon skildrar. Det är inga "studier" av arbetarklassens liv, som stuvats om till litteratur, Maria Sandel har levt igenom, sett och känt vad hon ger oss i sina böcker. Och där det inte kan vara egna, dyrköpta erfarenheter, har det varit hennes kamraters och närmaste omgivnings.

När hennes första bok, *Vid svält-*

grän sen, kom ut 1908, verkade denna redan starkt genom sina omedelbara teckningar av arbetarproletariatets liv. Familjen Vinge, "en bok om verkstadsgossar och fabriksflickor", som hon kallade den därpå följande, var fullt så trovärdig i sin realistiskt goda berättarstil. Men i *Virveln* har Maria Sandel givit sin mest samlade och djupgående skildring av arbetarklassen, med storstrejken som den allvarstunga bakgrunden.

Det är troligt, att mången ömtålig läsare känner sig obehagligt berörd av den brutala uppriktighet, varmed författarinnan tecknar arbetarlivets förhållanden, här särskilt vid en fabrik, som emellertid utan tvivel hör till de värsta av sin sort. Men intet tvivel kan häller råda om att "Fabriken Malvun" inte är en fantasiskapelse. Man känner, att den skulle kunna pekas ut som liggande vid den eller den gatan, i den eller den staden. Och man är inte glad åt att sådant kan ha sin gång i vår "humaniserade" tid.

Det vore att önska, att Maria Sandel vore lika stark i skildringen av de människor, som äga hennes sympati, som av dem och de förhållanden, som hon i indignation reagerar emot. Härmed vill inte sägas, att hon tycks njuta av svartmålning och fråssa i det som är vrångt och sorgligt. Men när hon vill ge en ljus och vacker bild — vilket hon gör ofta, nästan med slösande hand — blir detta gärna en något sentimental skönsmålning, som bryter sig ut ur den i övrigt förträffliga verklighetsskildringen. Man skulle vilja ha även hennes uppoffrande och goda människor nyanserade.

Där Maria Sandel släppt sin humor lös, har hon åstadkommit verkliga små mästestycken. Den inneboende Boman i *Virveln* med sina tvålar och sin "liten"-spekulation är helt enkelt dråplig, några andra episoder att förtiga. Låter Maria Sandel den strängen spela, är man säker på att det inte blir något biljud.

E. K-n.

En partipolitisk kvinnoförening. Den nuvarande politiskt tillspetsade situationen i vårt land är utan tvivel orsaken till att just i dessa dagar de frisinnade kvinnorna sammanslutit sig i en politisk förening. Måndagen den 23 mars konstituerade sig Föreningen Frisinnade kvinnor på ett möte i Stockholm. Föreningen bildades på Frisinnade landsföreningens program och blir liksom denna en landsförening, med lokalavdelningar som senare komma att bildas i mån av behov. För närvarande ansluta sig medlemmar i landsorten direkt till föreningen, som utser ombud på olika platser i landet.

Till ordförande i föreningen valdes doktor Ada Nilsson och till övriga medlemmar i styrelsen fru Emilia Broomé, fru Elin Wägner, doktor Gulli Petrini, doktor Julia Kinberg, fru Gertrud Rodhe och fröken Gerda Canning.

Vid det konstituerande sammanträdet voro 363 medlemmar inskrivna i föreningen.

Dagen förut, söndagen den 22, hade föreningen anordnat ett stort offentligt möte i Musikaliska Akademien, där fru Anna Wicksell, dr Gulli Petrini och fru Karin Holmgren i skilda föredrag från sin gemensamma partiståndpunkt belyste den politiska situationen.

Prenumerantsamlare för Hertha

erhålla fördelaktiga villkor. För var femte prenumerant lämnas en gratisårgång av tidskriften. Närmare uppgifter: lysningar lämnas å :::

Herthas expedition,

48 Klarabergsgatan, Stockholm.
Allm. T. 4816, Riks T. 2762.

Insända böcker.

Albert Bonnier: **Bottenhavs fiskare** av *Ludvig Nordström*. — **Dramatiska interiörer** av *Fidelio*. — **107 sätt att tillaga potatis**, sammanställda av *D. F.* — **Flyktingarna**. En bonderoman af *Johannes Linnankoski*. Öfvers. af Holger Nohrström. — **Bland anarkister**. Interiörer och minnen av *Rivette Maitrejean*. Öfvers. av Walborg Hedberg.

Lars Hökerberg: **Läkarebok för alla** av med. d:r *E. W. Wretling*. Häft. 29—34.

P. A. Norstedt & Söner: **F. V. O. handbok** för fattigvårdsintresserade. 1914. — **Kampen mot ungdomens förvildning** av *Holger Bergwall*.

Wahlström & Widstrand: **Om den s. k. blindtarmsinflammationen** af *Ali Krogius*. — **Hjärtat** i friskt och sjukt tillstånd af *Hermann Eichhorst*. Öfvers. af dr Axel Widstrand. — **Människans härstamning**. En skildring av människosläktets stamträd av *W. Bölsche*. Öfvers. av O. H. D. Andra upplagan. — **Världens skapelse** av d:r *M. Wilh. Meyer*. Öfvers. av O. H. D. Andra upplagan. — **Diet och föda** av *Alexander Haig*. Öfvers. från femte engelska upplagan med förord av dr Henrik Berg. — **Kräftan**. Några ord av *Ernst Schweining*. — **Rothschildarna** av *Ignaz Balla*. Öfvers. från tyskan. Andra upplagan.



HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: Ellen Kleman.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 2:— varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{4}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm**. **Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3**. Allm. T. 48 50, Riks. 27 62. **Expeditionen: kl. 11—4** varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks. 27 62.

Annonsering genom F. Englund's Boktryckeri, 40 Drottninggatan, Stockholm.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, Klarabergsgatan 48, Stockholm 6.

Upplysningsavdelning.

Platsförmedlingsavdelning.

Allm. Tel. 48 50, Rikstel. 27 62, Allm. Tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyråer.

i **Stockholm**: Tunnelgatan 25. Allm. Tel. 82 11, Rikstel. 68 98.

i **Göteborg**: N. Fogelbergsgatan 5. Rikstel. 61 87.



*Mun och svalg äro säte
för de flesta smittoämnen!*

Enligt uttalanden af mer
än 10,000 läkare är

Formamint

ett effektivt skyddsmedel mot smitta af genom mun och svalg inträngande bakterier och tillika ett utomordentligt verksamt desinfektionsmedel mot mun- och hälsjukdomar.

Formamint har starkt bakteriedödande egenskaper, aflägsnar dålig smak och obehaglig lukt samt rensar munhåla och svalg.

Formamint är ett särdeles behagligt medel för barn, som hafva svårt för att gurgla sig.

Formamint har en angenäm smak och är absolut oskadligt.

Formaminttabletter säljas på alla apotek i originalglas à 50 tabletter.

Prof och broschyrer, med utförliga upplysningar, sändas enhvar gratis och franko från

SANATOGENS GENERALAGENTUR
Afd. Formamint.

Kungsgatan 59, Stockholm.



37



A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

40

FÖR KAPITALISTER, särskilt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna överlämna värden av sina värdepapper och skötseln av sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet av det anförtrodda uppdraget ävensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatavdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti av Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning av enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatavdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatavdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatavdelningen utlottningar av obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blivit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering av det ledigblivna kapitalet.

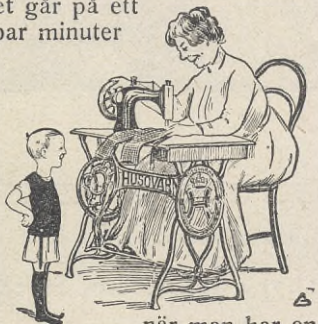
Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatavdelningen, underrättar Notariatavdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till avdelningen inbetalas, varefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatavdelningen, att inteckningarna bliva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos avdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år per 1,000 kronor av depositionens värde, dock ej under två kronor.

12

Lugna dej, pojke!

Det går på ett
par minuter

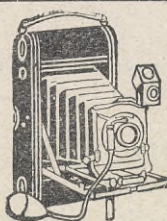


när man har en

HUSQVARNA SYMASKIN.

Förmånliga afbetalningsvillkor

30



Fotograferar Ni

så gör Edra inköp,
låt framkalla och
kopiera Edra bilder
hos

A.-B. Hasselblad-Scholander

16 Hamngatan 16

(Mitt för Kungsträdgården)

35

Sigrid Hansén

29 Wästerlångg. - Drottningg. 53

Rekommenderar nyheter för säsongen:

Promenaddräkter
Kappor & Kjolar

Solida kvalitéter - Billiga priser.

41

För konfirmationen!

På **Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlagsexpedition, Stockholm 3**, hava utkommit och finnas att tillgå hos alla bokhandlare följande böcker, passande för konfirmander.

Några minnesord till mina nattvardsbarn.

Av G. E. Beskow. Andra uppl. Häft. 1:50, kart. 1:80, klotb. 2:50.

Minne från konfirmationsdagen.

Av P. J. Emanuelsson. Sjätte uppl. Häft. 50 öre, kart. 75 öre, klotb. 1:25.

Vid Herrens bord.

Skrifte- och konfirmationstal. Av P. J. Emanuelsson. Häft. 2:50, v. b. 3:50.

Några ord till nattvardsbarn

med avseende på deras första nattvardsgång. Av A. T. Hammar. Andra uppl. Häft. 25 öre.

Du och din framtid.

Av flera ungdomens vänner med förord av Prins O. Bernadotte. Lämplig för konfirmander samt för dem, som slutat söndagsskolan. Häft. 50 öre, kart. 75 öre, klotb. 1 kr.

Den heliga nattvarden.

Av Rich. Markgren. Häft. 1 kr. v. b. 1:25.

Minnesord till de unga

under konfirmationstiden. Av G. Weitbrecht. Övers. från tyskan. Andra uppl. Kart. 75 öre, klotband 1 kr.

Stilla stunder

för den heliga nattvarden. Av R. Weinger. Autoriserad övers. från tredje tyska uppl. Häft. 1:50. halvfr. b. 2:50.

Andaktsbok för konfirmander och ungdom.

Av Kyrkoherde G. W. Wulfsberg. Innehåller betraktelser för var dag i månaden. Häft. 30 öre, kart. 50 öre.

Såsom ljusets barn.

Några ord till unga flickor efter konfirmationen. Av dr Ernst Siedel. Övers. och bearbetning från 4:de tyska uppl. Häft. 1:75, kart. 2 kr., klotb. 3 kr.

Bönen, dess nytta och nödvändighet.

Av Newman Hall. 25 öre.

Den konungsliga inbjudningen.

Av F. R. Havergal. Andra uppl. Kart. 85 öre, klotb. 1:25.

Ledstjärnor ur Guds ord.

Korta dagbetraktelser sammanfogade av idel bibelord samt ordnade efter kyrkoåret. Bearbetning för svenska läsare av kyrkoherden K. Hult. Kart. 1 kr., klotb. 1:60, kalvskinnsb. med guldsnitt 3:50.

Vägledning till dagligt självstudium av Jesu Kristi liv,

av teol. kand. O. Ricard. På svenska med någon bearbetning av pastor T. Lindhagen. Andra uppl. Häft. 1:50, klotb. 2:50.

From och fri.

Sanningsord för tappra ynglingar. Av E. Pfehnigsdorf. En följeslagare genom livet. Övers. och delvis bearbetad av Adolf Johansson, e. o. hovpredikant. Häft. 1:25, inb. 1:50.

Tankar och samtal om livets högsta frågor,

av Kyrkoherden Dr Oscar Bensow. Pris 10 öre pr häfte.

- I. *Ett samtal om undren och deras möjlighet.*
- II. *Ett samtal om försynen och slumpen.*
- III. *Ett samtal om viljans frihet.*
- IV. *Ett samtal om arvsynden.*
- V. *Ett samtal om dopet.*
- VI. *Tankar om konfirmationen.*
- VII. *Ett samtal om bönhörelse.*
- VIII. *Ett samtal om samvetet och personlig skuld.*
- IX. *Ett samtal om själens odödlighet.*
- X. *Ett samtal om Jesu uppståndelse.*

OBS! Synnerligen lämpliga för massspridning.

Några vänliga ord till unga män.

Av biskop J. C. Ryle. Tredje uppl. Kart. 60 öre, klotb. 1 kr.

Ungdomstiden — Herrens tid.

En bok för ynglingar av professor G. Weitbrecht. Tredje uppl. Häft. 2:50, kart. 3 kr., klotb. 3:50.

Ynglingalivet i evangelii ljus.

Av K. Wagner-Groben. Övers. av Teodor Lindhagen. Andra uppl. Häft. 25 öre.

Innehållsförteckning:

Över partierna.

Klara Lindh. Av *Ellen Kleman*.

Fredrika Bremer som kritiker. (Forts.) Av *K. J.*

Glimtar utifrån.

Engelska romanförfattarinnor från 1800-talets förra hälft. II. Charlotte och Emily Brontë. Av *Mea Nordenfelt*.

Nötiser från bokvärlden.

Husqvarna



Symaskiner

äro helt och hållet tillverkade inom landet, kunna i afseende på konstruktion, hållbarhet samt lätt och tyst gång icke blott mäta sig med utan öfverträffa äfven de bästa utländska samt äro oomtvistligen billiga i förhållande till sin kvalitet.

OBS!

Förmånliga
afbetalningsvillkor.

